

ΜΩΡΙΣ ΜΕΡΛΩ-ΠΟΝΤΥ

ΣΗΜΕΙΑ

Μετάφραση
ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΑΡΑΚΛΑΣ

Έπιμετρο
ΑΛΕΚΑ ΜΟΥΡΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

Τὸ παρὸν βιβλίο ἐκδίδεται
μὲ τὴν στήριξη τοῦ Εθνικοῦ Κέντρου Βιβλίου τῆς Γαλλίας
(Ministère Français Chargé de la Culture – Centre National du Livre)

Περιεχόμενα

9 ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

11 ΠΡΟΛΟΓΟΣ

- 63 Α' Η ΠΛΑΓΙΑ ΛΑΛΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΦΩΝΕΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ
135 Β' ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
Α''Ο Χοῦσσερος καὶ τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσας, 135 – Β' Τὸ φαινόμενο τῆς γλώσσας, 138 – Γ' Συνέπειες σχετικὲς μὲ τὴν φαινομενολογικὴ φιλοσοφία, 147
- 157 Γ' Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ
181 Δ' ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΩΣ ΣΤΟΝ ΛΕΒΙ-ΣΤΡΩΣ
203 Ε' ΠΑΝΤΟΥ ΚΑΙ ΠΟΥΘΕΝΑ
Α''Η φιλοσοφία καὶ τὸ «Ξέω», 203 – Β' 'Η Ἀνατολὴ καὶ ἡ φιλοσοφία, 214 – Γ' Χριστιανισμὸς καὶ φιλοσοφία, 225 – Δ' 'Ο μεγάλος δρθολογιμός, 236 – Ε' Ἀνακάλυψη τῆς ποκευμενικότητας, 245 – Ζ' "Υπαρξὴ καὶ διαλεκτικὴ, 251
- 259 Ζ' Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ Η ΣΚΙΑ ΤΟΥ
295 Ζ' Ο ΑΥΤΟΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΠΕΡΞΟΝ
315 Η' Ο ΑΪΝΣΤΑΪΝ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ
325 Θ' ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΟΥ MONTAINIOΥ
347 Ι' ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΚΙΑΒΕΛΛΙ
369 ΙΑ' Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΕΟΟΗΤΑ
401 ΑΛΕΚΑ ΜΟΥΡΙΚΗ – ΕΠΙΜΕΤΡΟ
ΜΙΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ: ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ
ΣΤΗΝ ΛΑΛΙΑ – ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΑ ΙΔΙΑ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ
- 421 ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

Πρώτη ἔκδοση: Ιανουάριος 2005

Τίτλος πρωτότυπου:

Maurice Merleau-Ponty, *Signes*

© Έκδόσεις Gallimard, Παρίσι 1960.

© γιὰ τὴν ἐλληνικὴ γλώσσα, Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας»

Σελιδοποίηση: 'Αναστασία Σπανολέτου
Φίλμ, μοντάζ: «Αλφάβητο»
Ἐκτύπωση: Γραφικές Τέχνες «Corfus»
Ἐκτύπωση ξεωφύλλου: Δ. Μώλ & Υίός
Βιβλιοδεσία: Ά. Πετρέλης & Υίός

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"
Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.
Εδραιτίδου 84 - Αθήνα 105 53
info@hestia.gr • www.hestia.gr

ISBN 960-05-1181-0

Η ΑΝΑ ΧΕΙΡΑΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ τῆς συλλογῆς κειμένων *Σημεῖα* (*Signes*, Gallimard, Παρίσι 1960) τοῦ Μερλώ-Ποντύ (Maurice Merleau-Ponty, 1908-1961) δὲν εἶναι πλήρης: Ἀφαιρέθηκε τὸ ΙΒ' κεφάλαιο, ποὺ περιέχει ἐπιφυλλίδες κατὰ κύριο λόγο πολιτικές. Οἱ ἐνδιαφερόμενος γιὰ τὸ πῶς ὁ Μερλώ-Ποντύ στοχάζεται τὴν πολιτικὴ τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα διαθέτει ἐλληνικὰ τὸ *Ἀνθρωπισμὸς καὶ τρομοκρατία* (*Humanisme et terreur*, Gallimard, Παρίσι 1947· μτφ. Μπ. Λυκούδης, ‘Εξάντας, Ἀθήνα 1988). Ἐν πάλι τὸν ἐνδιαφέρει ἡ γενικότερη προσέγγισή του στὴν πολιτικὴ φιλοσοφία, θὰ ἀνατρέξει στὶς *Περιπέτειες τῆς διαλεκτικῆς* (*Les aventures de la dialectique*, Gallimard, Παρίσι 1955· μτφ. Μπ. Λυκούδης, ‘Υψιλον, Ἀθήνα 1984) καὶ ἐδῶ στὸ Ι' κεφάλαιο, τὸ δόπιο ἔχει περιληφθεῖ καὶ στὸ *Éloge de la philosophie* (Gallimard, Παρίσι 1960), μιὰ ἄλλη συλλογὴ κειμένων, ποὺ ἀναπαράγει ἐπίσης τὰ κεφάλαια Β' ἔως Θ' τῶν *Σημείων* καὶ πρόκειται νὰ δημοσιευθεῖ ἐλληνικὰ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Ἐκκρεμές. Ἀλλα δύο ἔργα του, Ἡ ἀμφιβολία τοῦ Σεζάν καὶ *Tò μάτι καὶ τὸ πνεῦμα*, τὸ πρῶτο ἀπὸ τὸ *Sens et non-sens* (1966, Gallimard, Παρίσι 1996), τὸ δεύτερο ἀπὸ τὸ αὐτοτελές *L'œil et l'esprit* (Gallimard, Παρίσι 1964), μεταφρασμένα ἀπὸ τὴν Ά. Μουρίκη (Νεφέλη, Ἀθήνα 1991), ἔχουν σχέση εἰδίους πρὸς γένος μὲ τὸ ἐδῶ Α' κεφάλαιο, ποὺ δίνει τὸ φιλοσοφικὸ πλαίσιο αὐτῶν τῶν μελετῶν ἴστορίας τῆς τέχνης. Ἐν πολλοῖς προεργασίᾳ τοῦ ἴδιου κεφαλαίου ἀποτελεῖ Ἡ πρόξα τοῦ κόσμου (*La prose du monde*, Gallimard, Παρίσι 1969· μτφ. Φ. καὶ Μ. Καλλία, ‘Εστία, Ἀθήνα 1992), ἴδιως τὸ Γ' κεφάλαιο. Ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Μερλώ-Ποντύ λείπουν στὰ ἐλληνικὰ κυρίως οἱ μελέτες γιὰ τὴν ἀντίληψη (*Phénoménologie de la perception*, Gallimard, Παρίσι 1945· ἔτοιμάζει μετάφραση τὸ MIET *Le visible et l'invisible*, Gallimard, Παρίσι 1964),

στά πορίσματα τῶν ὅποίων στηρίζεται τὸ Α' κεφάλαιο καὶ μέρος τοῦ Προλόγου τῶν *Σημείων*. Τὸ μόνο σχετικὸ κείμενο στά ἐλληνικὰ εἶναι οἱ μεταφρασμένες ἀπὸ τὸν Π. Κόντο «Σημειώσεις μαθημάτων γιὰ τὴν Προέλευση τῆς γεωμετρίας τοῦ Χοῦσσερλ» (PUF, Παιδίσ 1998) στὸ Ἱ.Ε. Χοῦσσερλ, *Ἡ προέλευση τῆς γεωμετρίας* (Ἐκκρεμές, Ἀθήνα 2003). Βιβλιογραφικὰ στοιχεῖα γιὰ ἔργα τοῦ Μερλώ-Ποντύ, ἐλληνικὲς μεταφράσεις καὶ μελέτες, καὶ μιὰ ἐπιλογὴ βιβλιογραφίας (μέχρι τὸ 1991), βρίσκει κανεὶς στὴν παραπάνω μετάφραση τῆς Ἡ. Μουρίκη. Πιὸ πρόσφατα βιβλιογραφικὰ στοιχεῖα θὰ βρεῖ στὴν μελέτη τῆς N.-X. Μπανάκου-Καραγκούνη, *Διαστάσεις τοῦ ὁρατοῦ*. Ἡ φιλοσοφία τῆς τέχνης στὸ ἔργο τοῦ M. Merleau-Ponty, Ἀθήνα 2002.

Πρόλογος

ΠΟΣΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ, πόσο ἀσχετα εἶναι ἐκ πρώτης ὄψεως τὰ φιλοσοφικὰ δοκίμια καὶ τὰ συγκυριακὰ –σχεδόν ὅλα πολιτικὰ– γραπτὰ ποὺ συνθέτουν αὐτὸ τὸν τόμο!¹ Στὴν φιλοσοφίᾳ, ὅσο δύσκολος καὶ ἀν εἶναι ὁ δρόμος, εἰσαι σίγουρος ὅτι κάθε βῆμα γεννᾶ τὴν δυνατότητα ἄλλων. Στὴν πολιτικὴ ἔχεις τὴν καταθλιπτικὴ αἰσθηση ἐνὸς ἀνέας ἐπαναληπτέου ἐπιτεύγματος. Δὲν μιλῶ καν γιὰ τὶς τυχαιότητες καὶ τὸ ἀπρόβλεπτο: ‘Ο ἀναγνώστης θὰ βρεῖ ἐδῶ μερικὲς προβλέψεις ποὺ διαιφεύσαθκαν· ὅχι τόσες, εἰλικρινά, ὅσες θὰ μποροῦσε νὰ φοβηθεῖ κανεὶς. Πρόκειται γιὰ κάτι πολὺ σοβαρότερο: Εἴναι σάν ἔνας πονηρὸς μηχανισμὸς νὰ ύπεξαιρεῖ τὸ συμβάν τὴν στιγμὴ ποὺ μόλις ἔχει φανεῖ, σάν ἡ ιστορία νὰ λογοκρίνει τὰ δράματα στὰ δόποια συνίσταται, σάν νὰ κρύπτεσθαι φίλει, ν' ἀνοίγεται στὴν ἀλήθεια μόνον ὅταν ἀπορροσανατολίζεται, γιὰ ἔνα μικρὸ διάστημα, ἐνῶ τὸν ὑπόλοιπο καιρὸ ἐπιμελῶς ἀποτρέπει τὶς «ὑπερβάσεις», ἐπαναφέρει τοὺς καθιερωμένους τύπους καὶ ρόλους καὶ μᾶς πείθει, ἐν τέλει, ὅτι δὲν τρέχει τίποτα. ‘Ο Μωρράς² ἔλεγε πῶς είλε ωρεῖ αὐτονόητα στὴν πολιτικὴ ἀλλ' οὐδέποτε στὴν καθαρὴ φιλοσοφία. Ἡταν ἐπειδὴ ἔξεταζε μόνο τὴν τετελεσμένη ιστορία καὶ ὀνειρευόταν μιὰ κατασταγμένη, ἐπίσης, φιλοσοφία. ‘Αν ἔξετάσουμε τὴν φιλοσοφία καὶ τὴν ιστορία ἐν ὅσῳ γίνονται, θὰ διαπιστώσουμε ὅτι τὰ βεβαιότερα αὐτονόητα τῆς τὰ ἔχει ἡ πρώτη τὴν στιγμὴ τῆς

1. Τὰ περιστασιακὰ γραπτὰ δέν περιλαμβάνονται στὴν παρούσα μετάφραση. Βλ. τὸ *Σημείωμα τοῦ μεταφραστῆ*. Σ.τ.μ.

2. Charles Maurras (1868-1952), γάλλος νεοκλασικιστής καὶ ἀντιδημοκρατικὸς στοχαστής καὶ πολιτικός, ἰδρυτής καὶ ἡγέτης τῆς ἀκροδεξιᾶς θρηγάνωσης *Action française* μὲν ἵδεολγικὴ πλατφόρμα τὸν «ὅλοκληρωτικὸ ἔθνικισμό», ὑποστηρικτής τοῦ Μουσολίνι, τοῦ Φράνκο καὶ τοῦ Πεταίν, καταδικάζεται τὸ 1945 (καὶ διαγράφεται ἀπὸ τὴν Γαλλικὴ Ἀκαδημία). Σ.τ.μ.

Φαινομενολόγος άλλα καὶ διαλεκτικός, ύπαρξιστής άλλα καὶ μαρξιστής, ὁ Μωρίς Μερλώ-Ποντύ (Maurice Merleau-Ponty, 1908-1961) όριζει τὴν φιλοσοφία ώς περιγραφὴ τῆς ἀρχικῆς ἐπαφῆς μας μὲ τὸν κόσμο, δηλαδὴ ώς ἀνάλυση τῆς ἀντίληψης. Ξεκινώντας ἀπὸ ἐδῶ, ὅπου δὲν ἔχουν διαχωρισθεῖ τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα, κατακτᾶ μιὰ ὀπτικὴ γωνία ύπὸ τὴν ὅποια παύουν νὰ χωρίζονται ἡ γλώσσα ώς ἐκφορὰ καὶ ώς νόημα, ἡ οἰκονομία καὶ ἡ πολιτική, ἡ ἐμπειρία καὶ ἡ ἐπιστήμη, τὸ φαινόμενο καὶ τὸ δν στὴν πολιτικὴ στράτευση καὶ τὴν πολιτικὴ ἔξουσία.

Στὴν συλλογὴ φιλοσοφικῶν δοκιμίων *Σημεῖα* (Signes, 1960) δοκιμάζει τὸ θεωρητικὸ αὐτὸ ἐργαλεῖο σε διάφορα πεδία: ζωγραφικὴ καὶ λογοτεχνία, γλωσσολογία, κοινωνιολογία, ἀνθρωπολογία, ιστορία τῆς φιλοσοφίας, σχέση τῆς φιλοσοφίας μὲ τὸ βιωμένο σῶμα, τὸν βιωμένο χρόνο, τὴν ἀτομικότητα, τὴν ἔξουσία. Μέσα ἀπὸ αὐτὴ τὴν σειρὰ αὐτοτελῶν μελετημάτων διαφαινεται, ὅπως δείχνει ἡ Ἀλέκα Μουρίκη στὸ διαφωτιστικὸ Ἐπίμετρό της, ἡ αὐθυπέρβαση τῆς φαινομενολογίας πρὸς τὴν κατεύθυνση μιᾶς διαλεκτικῆς θεωρίας τοῦ ἀνθρώπου. "Ἐνα σημαντικὸ καὶ γιὰ μᾶς πρόγραμμα τὸ ὅποιο ὁ Μερλώ-Ποντύ δὲν πρόλαβε νὰ ὀλοκληρώσει ἐξ αἰτίας τοῦ πρόωρου θανάτου του.

Οἱ ἐκτεταμένες σημειώσεις τοῦ μεταφραστῆ ἔξασφαλίζουν πρόσβαση στὶς ἀναφορὲς τοῦ Μερλώ-Ποντύ, πράγμα σημαντικὸ γιὰ τὴν ἔνταξη τοῦ ἔργου στὸν πνευματικὸ του περίγυρο ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν εὐκολότερη καὶ ἀκριβέστερη κατανόησή του.

ISBN 960-05-1181-0

9 789600 511819